

Larvik kommune
Oppvekst og kulturkomiteen
Postboks 2020
3255 Larvik

Tønsberg 14. september 2009

Vedr. sak om gjenoppføring av Herregårdshagen og riving av skolebygninger.

Fortidsminneforeningens Vestfold avdeling er blitt gjort oppmerksom på en sak lagt frem for Kulturutvalget i Larvik kommune vedr. rekonstruksjon av Herregårdens gamle barokkhage. Vi har gjort oss kjent med NIKUs rapport om hageanlegget. Fortidsminneforeningen mener dette er en viktig sak med mange prinsipielle implikasjoner rundt temaet vern.

I dette tilfellet er en sentral del av Larviks bevarte skolehistorie stilt opp mot rekonstruksjon av Herregårdens barokkhage med følge at en av historiene må vike plassen for den andre. En slik problemstilling maner til varsomhet da konsekvensene vil være ugjenkallelige dersom man for eksempel velger å fjerne skolehistorien. Saken dreier seg om vektning av verdier, om lokal historie og identitet versus en utvikling begrunnet som nasjonal interesse (den fredede Herregården). Problemstillingen ser for oss ikke ut til å være analysert tilstrekkelig. Det er en mangel i saken at det ikke foreligger uttalelse fra Riksantikvaren som forvalter av den mulige nasjonale interessen i denne saken.

Slik saken er lagt frem forutsetter en rekonstruksjon av barokkhagen at gymnasbygningen fra 1902, Torstrand skole med gymnastikkbygg fra 1913/14 samt diverse nyere tilføyelser rives.

Gymnaset fra 1902 (i NIKUs rapport omtalt som "Verdensmesteren") er en del av Herregårdens skolehistorie, en skolehistorie som kan føres tilbake til 1821. Gymnaset ble oppført i 1902 som et nødvendig supplement til undervisningslokalene i Herregårdens østfløy. Denne utviklingshistorien kan man ikke uten videre se bort fra i Herregårdssammenheng.

Torstrand skole ble oppført av murmester Thorenfeldt i 1913/14 og rommer dermed flere generasjoners skolehistorie, deriblant Thor Heyerdahls klasserom som skal være relativt intakt i en øvre etasje. Skolen har dessuten arkitektonisk egenverdi selv om den er tegnet av en lokal murmester. Det er ikke unaturlig å tenke seg at denne skolebygningen er en viktig identitetsskapende faktor for Larviks befolkning.

Mesterfjellet skole tegnet av Morgenstjerne og Eide, oppført 1918, forutsettes i rekonstruksjonen å skjules bak tettstående høye trær og eføy. En slik situasjon vil være ugunstig for bygningen vedlikeholdsmessig og uansett fremstår det uheldig å usynliggjøre en monumental skolebygning som de facto står der. Man kunne forsøkt å illustrere en mer inkluderende løsning i forhold til Mesterfjellet skole.

NIKUs rapport sannsynliggjør faktisk ikke hvorvidt rester av det gamle hageanlegget fremdeles befinner seg under asfalt og skolekjellere. Spørsmålet kan kun besvares gjennom en hagearkeologisk prøveutgravning.

FORTIDSMINNEFORENINGEN VESTFOLD AVDELING

Et sentralt spørsmål i saken er hvorvidt lovverket kan ha direkte innvirkning på verdivalgene og dermed forenkle politikernes handlingsrom. Kulturminneloven omfatter i dette området kun Herregården og regulerer hvordan Herregården skal forvaltes og bevares. Kulturminneloven har kun geografisk videre betydning i forhold til å begrunne mottiltak mot uheldige inngrep i næromgivelsene. Området rundt Herregården kan områdefredes dersom utviklingen her skulle være ødeleggende for oppfatningen av Herregården i by/landskapsbildet, men kulturminneloven har ingen virkning i forhold til spørsmålet om barokkhagen skal gjenoppføres eller ikke.

Kulturminneloven kan ikke benyttes som argumentasjon for å fjerne eldre bygningsmasse som måtte ligge på den opprinnelige hagegrunnen. Snarere er det slik at Kulturminneloven §§1 og 2 kan vanskeliggjøre at en historisk verdi fortrenger en annen. Innsigelse etter Plan og bygningsloven kan heller ikke benyttes med mindre kommunen aktivt foreslår inngrep som skader kulturminneverdier av nasjonal eller regional betydning.

Finnes det noen rettesnor for hvordan vektingen mellom skolehistorie og Herregårdshistorie bør gjøres? Et sentralt begrep er "autentisitet". Autentisitet tillegges vesentlig betydning ved vekting av ulike verneverdier. Er barokkhagen tilstede under asfalten slik at den kan avdekkes? En kopi av en Herregårdshage har ingen autentisitet og dermed heller ingen opplagt verneverdi. I dette tilfellet er skolehistorien til stede med høy grad av autentisitet. Thorenfeldts skolebygninger er godt bevart og gymnasbygningen fra 1902 har hovedelementene i behold.

Norge har ratifisert Veneziacharteret og charteret gir et premissgrunnlag for hvorledes verneverdier defineres og veies. Artiklene 1, 9 og 11 dreier seg om restaurering av bygninger, men artikkel 14 presiserer at prinsippene også omfatter historiske områder og kan like gjerne overføres til denne situasjonen som vedrører et hageanlegg versus en skolehistorie:

Artikkel 1 - Begrepet kulturminne favner enkeltstående byggverk såvel som områder i byer og bygd, der de vitner om en særegen samfunnsform, en betydningsfull utvikling eller en historisk hendelse. Begrepet omfatter ikke bare store, men også beskjedne verk som med tiden har fått en kulturell betydning.

Artikkel 9 - Restaurering er et inngrep som må beholde sin karakter av unntak. Den har som mål å bevare og avdekke kulturminnets estetiske og historiske verdier og bygger på respekt for det gamle materialet og autentiske kilder. Der gjetningen begynner slutter restaureringen.

Artikkel 11 - Gyldige bidrag fra alle epokene for oppførelsen av et kulturminne må respekteres, da enhetlig stil ikke er et mål for en restaurering. Når en bygning inneholder flere former som dekkes av hverandre kan frigjøringen av en underliggende form bare unntaksvis berettiges. Det forutsettes da at de elementer som fjernes, er av liten interesse, og at det som bringes for dagen utgjør et vitnesbyrd av høy arkeologisk, historisk eller estetisk verdi, og at bevaringstilstanden ansees som tilfredsstillende. Vurderingen av de angjeldende elementers verdi og avgjørelsen om hva som eventuelt kan fjernes, kan ikke overlates til prosjektets ansvarshavende alene.

Veneziacharteret legger entydig og klar vekt på historie- og autentisitetsverdiene. Med mindre hageanlegget er svært godt bevart under kjellere og asfalt er det liten tvil om Veneziacharteret veier til fordel for bevaring av skolehistorien i området.

FORTIDSMINNEFORENINGEN VESTFOLD AVDELING

Dersom rivning av skolebygningene ikke medfører avdekking av klart viktigere historiske verdier med høy grad av autenticitet og god bevaringstilstand vil tiltaket være i strid med Venezia charterets grunnholdning og prinsipper. Det må da begrunnes hvorfor skolehistorien i området skulle være mindre verd enn den rekonstruerte hagehistorien.

Rekonstruksjonstankegangen er i dag i hovedsak forlatt. Venezia charterets krav til autenticitet har fremhevet det motsatte prinsippet og dermed vektlagt bevaring av ulike perioders bidrag eller utviklingshistorien. Moderne tankegang rundt dette gjenspeiles i Kulturminnelovens § 1:

Lovens formål. Kulturminner og kulturmiljøer med deres egenart og variasjon skal vernes både som del av vår kulturarv og identitet og som ledd i en helhetlig miljø- og ressursforvaltning. Det er et nasjonalt ansvar å ivareta disse ressurser som vitenskapelig kildemateriale og som varig grunnlag for nålevende og fremtidige generasjoners opplevelse, selyforståelse, trivsel og virksomhet. Når det etter annen lov treffes vedtak som påvirker kulturminneressursene, skal det legges vekt på denne lovs formål.

Et tema av betydning for Larvik kommune er den fremtidige skjøtselen av et slikt anlegg. Man bør spørre seg om bevaring av skolebygningene (de opprinnelige delene av Torstrand skole samt Gymnaset) vil muliggjøre felles bruk av et modifisert og delvis gjenoppført hageanlegg og dermed legge grunnlag for økonomisk forsvarlig drift gjennom sambruk. Det kan være et poeng i den sammenhengen at restene av barokkhagen lenge eksisterte parallelt med skolebygninger i området.

Det kunne være ønskelig å illustrere en modifisert hagerekonstruksjon som inkluderer og spiller opp til eksisterende bygningsmasse eksklusive de yngste tilføyelsene, selv om en modifisert løsning innebærer at barokkhagen ikke kan fremstå i sin fulle opprinnelige størrelse.

Fortidsminneforeningens Vestfold avdeling vil behandle denne saken på sitt neste styremøte den 24. september. Dette innspillet er derfor ikke diskutert i styret, men sett i relasjon til gjeldende offisiell norsk vernepraksis og bevaringsfilosofi er det naturlig å anbefale kommunen å vurdere kritisk verdivalgene det foreslåtte prosjektet er basert på.

Fortidsminneforeningen vil komme tilbake til denne saken når den har vært styrebehandlet. Dette innspillet til saken er ment å belyse faktorer og verddivurderinger som bør ligge til grunn før denne saken avgjøres i lokale politiske organer.

Ragnar Kristensen
leder

Vedlegg: Fotoserie fra Herregårdsområdet, NIKUs rapport.

Kopi: Vestfold fylkeskommune, Riksantikvaren, Larvik og omegns museumsforening